౧

ఉపమానం అనుమాననిరూపణానన్తరం జిజ్ఞాసానివృత్త్యా అవసరప్రాప్తముపమానం ... అస్తి అవసరసఙ్గత్యా ఉపమానం నిరూప్యతే అథేతి అనుమా-
ననిరూపణానన్తరమిత్యర్థః నిరూప్యతే లక్షణస్వరూపప్రామాణ్యాదిభిర్జ్ఞాప్యత ఇతి నిరూపణప్రతిజ్ఞా శిష్యావధానాయ తత్ర ఉపమా
ననిరూపణే ... ప్రమాపమితికరణత్వం లక్షణం లక్ష్యతావచ్ఛేదకమ్ ఉపమానత్వం ... ఉపాధిరూపేణ ...
... ఉపమితిత్వస్య ... అత ఏవోపమితిత్వస్య ... ఉపమితిత్వస్యాశ్రయత్వం ... లక్షణత్వే లక్షణ
లక్షణాదావపి ... ఉపాధిరూపేణాపి ... అనుమితిత్వాదివదాకాఙ్క్షాదిపరిగ్రహః ... 
విశేషణత్వేనైవ ... విషయకత్వసమానాధికరణ ... విషయకత్వసమానాధికరణ ...
... అనుమితిత్వ ... అనుమితివ్యక్తి ... 
... విషయకత్వ ...
... నను ... ఇన్ద్రియజన్యజ్ఞానభిన్నత్వం ... జ్ఞానత్వం ... 
... ఉపమితేరపి ... 
సంభవస్స్యాదితి భావః నను ... 
... ఉపమానేన ... ఉపమితేః ... విషయకత్వ ... ఉపమితిత్వం ... విషయక ...
... ఉపమితిత్వం ... విషయకత్వ ... సంభవస్త్యాత్ ... ఉపమితి ... ఇతి ...

తం॥ తథాపి నిగమనే కథం నవ్యాధితత్వాదిబోధనం అప్రదాంభాత్తాత్॥ అపార్థప్రత్యాదివిధాయకం తస్మాత్ ద్రుష్టాంతవిషయానువాదస్య అనువాదత్వే

౧౨౪౫ ప్రయోజనజిజ్ఞాసం త్వాత్ తత్త్వాదిజ్ఞానమేవ ప్రయోజనమిత్యాహ వ్యవసాయవ్యతిరేకద్వారా ధర్మలక్షణం తత్ర వ్యభిచారానసవ

ధాదినాపి తాత్పర్యనివారణపాలక్షణకల్పనమనావశ్యకం తదుధాధరణే నాస్తి విచారస్య వివక్షాపదస్య అర్థానుమాననిరూపణాధరణాయ

తాత్పర్యనివారణప్రకారే తత్తథాపి విభావ్యతే। తద్ధారణేన సవ తదుపాధ్యాదితి తత్ర స్వానుసంధానం॥ ॥ కింబిజ్ఞప్తిమత్ర

తద్ధారణాత్ తత్త్వవ్యభిచారాదిత్యాహ॥ సిద్ధాంతవ్యతిరేకం యుక్తి నివారణం వాక్యం మందబుద్ధాః॥ మంత్రః కింసకలం కిలాపి భవతి వి

జ్ఞాపయ్యా సంప్రజ్ఞాః సారాంశాలక్ష్యం యది తత్ర వేదంతరధునా కాళిదాస్యామితి స్వయం॥ ॥ శ్రీ దిద్భిన్న సుతు వాలి కోరాజా నీరాజ

వపద ద్వంద్వనావ్యమాంగనేశ్రీదక్షిణవిరికం తస్య మహాభారతం నావలుసిద్ధాంత మంజరి దిష్ట్యా అనుమాన ఖండః సమాప్తః॥

इतिसिद्धांतमंजरिअनुमापरिछेदः।।

ఉపమానం ఫలం జ్ఞాతపదార్థశక్యాః కార్యకారణభావప్రవేశస్తు అనుమానే ఇతి తత్త్వ విషయకత్వేనాప్యుపపత్త్యముపమితిత్వస్యాపి
తమితినాసంభవః అతిదేశవాక్యార్థస్య జ్ఞానం కరణం సాదృశ్యజ్ఞానం సహకారి అతిదేశవాక్యార్థస్మృతిర్వ్యాపారః ఉపమితిః ఫలమి
తి సంప్రదాయం మతం వద్షూతి । ప్రాచీన కారికాయాం సాదృశ్య జ్ఞానం కరణం ప్రతిదేశవాక్యార్థస్మృతిర్వ్యాపారః ఉపమితిః ఫలమితి నవీనమతేనాంశాసం
దలశ జ్ఞానాదీతి తథా చ సాదృశ్య జ్ఞానం కరణమితి భావః తత్ర దృష్టాంతం భాగాసంభవాత్ప్రతి విశేషణస్యాతిరిక్తత్వం వ్యవస్థాపయతి [illegible]
గవయం రక్షంతు నవీనానాం ప్రతీతి త్రితయమపి రీత్యా సాదృశ్య [illegible] వారణస్య పి నిష్టమేవ ప్రత్యక్షం వనవాసస్య మితి పంథా [illegible]
క్తః తథా చ తద్గ్రాహకాంశ విశేషాంపి జ్ఞానం ఉపమానాత్ప్రభృతి తేషాం త్వనుపపత్త్యా ఉపలబ్ధ జ్ఞానసంస్కారకత్వం [illegible] ఫలమితి
[illegible] తతః పరానసంతే అనుభూయం ఉపమానాద్భేద ఉపమితౌ అనంతరం ఉపమితేనామ్నాం తదనువ్యవసాయం [illegible] అనంతరం [illegible]
[illegible] అనుదయం తేన మానసత్వం తస్యోక్తిరితి భావః అనుభవనాంతరభావాభావం [illegible] అనుభవానాంతరేణ తద్గ్రహః అనుమినోమి తదనువ్యవసాయగ్రహణా
నసమానం తదనుదయేన అనుమితేరతిరిక్తత్వసిద్ధిః అనుభవ [illegible] అతిరిక్తత్వం విరోధయతేతి భావః వ్యాప్తి జ్ఞానాదేః [illegible] పదార్థపక్షధర్మ
తా జ్ఞాన పరిగ్రహః పదార్థత్వాదితి [illegible] పదజన్యపదార్థోపస్థితేశ్చ [illegible] ఉపమిత్యుపపాద్యానుమా
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

నవషేదకతాబతేనసుగవంయుష్మస్యావషేదకత్వైతదవషేదేనపదవాంయుష్మస్యాప్రతీత్యాతదుపపత్తిరిత్యప్రవరాణాంతకంసిబకరలిత్యామితివంవాంద్యపురమి
తితదమిత్యసంగేనానంద్యాశసగవంయుష్మావమిత్యంవాంసుతుక్వేపిత్యవషేదకత్వకల్పనంజ్యాయః క్షమిః కల్పనాసౌంధవం కల్పనాంయాంలఘీయ యస్మ
మితినాంయాందిత్యాతత్వాం అస్వదైతిసోంనందయాసావషేదకత్వముంగకలవాప్రవాంణంతరాంకల్పనేత్వవధః వావహారత్వాన్ద్యవోంధః స్వక్రంవాంగోం
వాంనప్రతీతంమూలంకక్తిః యుస్మాతధః స్వక్తిజ్ఞానావంటంలకస్యాదితియాంవతిప్రసొంసాందయాసావషేదకత్వేవగవంయుపదవాంయుష్మావగాంవాంనాతేత
తిదేనవాంత్యధః జ్ఞానేనాంతరితాప్త్యన్తజ్ఞానాంతగవంయంత్రితపదాదన్యక్షేవంధాం అనుభవసిద్ధావితియమెతప్రకారకకాంక్షేవంధేతత్ప్రకారకశక్తిగ్రవాసని
వవోంతుతంవరాంగవంయుష్మప్రకారకశక్తిగ్రవంభావాంత్ఎవంమువవరంప్రతివవవశంతః వాజ్ఞానస్యహేంమతయాంతాదయాసాంబవేంధభావాంత్తదుతరంత
ప్తనవావవహారానుపపత్తిస్తైతిగవంయాప్యవషేదన్యైవగవంయుపదవాంయుష్మావగాంవాంజ్ఞానవులపియంతత్తగవప్రవిశేష్యపస్యపేకపదంభావాన్తవాంవన్తి
మివివేనాంజ్ఞప్తనాకారకప్రసక్తవేగవంయుపదవాంబావాంవషేదకత్వంగవయుష్మస్యానాంసందయసాస్యావితివిశారస్యప్రకారానుపరాంణత్వంఅనుభవానాంబర
స్పష్టతరానాబరత్వాతిఉపమివాంకారకప్రదశః నసస్యానాంబాధితపాంచ్చంఅక్తమదుక్తవాయంచెవసవః సావవంజానక్షత్రితిభ్యయంనాపిస్మతిరి
తావంనవితిభావాః తస్మ్రత్తదర్ధాదిషుఅంతభావాంసంభవాతేఅతిరిక్తైవప్రతతర్ధాదిభోక్తాఅతిరిక్తైవత్వయంఅంయంగవంయుపదవాంబవత్వతిప్రతీతిః అయంగ
వయంపదవాంబత్వతిప్రతీతిః ప్రత్యస్తాదిభోక్తాధికావేతదిరుక్తధమస్వతాబదితరానుమానంవేనాధలం। సంప్రదాయముతవరాంరాంతసన్ధ్యః కరమితిసంవద్విరిమ
క్షైసాంధ్యాంతయమితత్స్మతితః వాంధ్యవాంర్యాదస్స్మరతిరాచారంవాపారః గవంయుష్మైతిఅయంనేంనసదసత్వవాకారః సాందవతాని సాయః అతిదేవాంరత్తే
దాంనసుభవరరాంవాంకవాంనసవాంకాతదధః ననుసాందరారజ్ఞానవత్వైధర్మ్యజ్ఞానస్యాపునిరక్తతాబపత్తిరవఅవాంతప్తేతితరాన్సదయత్వజ్ఞానంవైధర్మ్యజ్ఞా
నజనన్యాపమితింఅబాధదంయురింయుక్తితతథాధ్యధఃతి। జులాందివిధమసగుణావతివం దితినుమాకారధర్మప్రరాణదితితదధః ఎవంగంధవతితిప్రామ్యంజతాం
దివిధమసగుణత్వనత్వదాంశంరుగంధత్వనితిచేదః త్వమంవ్రతితత్వతిగురుతాత్వతుంకతిరత్వతాధః ననువైధర్మ్యజ్ఞానజనన్యజ్ఞానస్యాపమితిత్వసిబాకారేసందయస్య
వైధర్మ్యజ్ఞానసాంః పరస్పరజనన్యాపమితి వాశివాంతెంకథంకాకాల్పసంభవత్వతతవాంకస్యాదితి। సాధ్యావజ్ఞానజనన్యాపమితిత్వవైధర్మ్యజ్ఞానజనన్య

ఇతరత్వేద జ్ఞానాభావాత్ తదుపనీతభానాసంభవేన తత్ప్రతియోగితత్వం తత్స్వరూప అవచ్ఛేదకత్వ విషయత్వం అభావత్వాది సామానాధికరణ్య లక్ష్యాసంనికర్షః ఇత్యా
దివేతరత్వేద గౌరవ తత్ప్రతియోగ్యనుపపత్తేః ఏతేషాం తు పరం సంబంధితివాచ్యత్వం తత్ పరంపరా సంబంధవత్త్వాదీనాం పరస్పర సంసర్గ విషయావచ్ఛేదకవి
లక్షణ్యప్రమితిరసిద్ధా తాదృశ వ్యాధారతత్సంబంధ పదార్థ్యోపస్థితేరవచ్ఛేదకత్వ యోగాత్ ... తద్రూపేణ సోపనీత భానే నైవవిశేష్యతా వచ్ఛేదకత్వ సంసర్గా
పస్థితే రత్నైంయతాప ఏకత్వం సంసర్గ విషయత్వ దిశాం సంబంధాంత్యంతాభావాది ... ఖలు తత్ తస్యాపి సంసర్గత్వ ... తదుపనీత
భాసం ప్రతితదుపనాయక జ్ఞాన నత్వే నకారణతాయా ... తాదృశభానాభావాత్ తదుపనీత
భావత్వే దత్త్వేన వచ్ఛిన్నాభావాత్ ప్రమితత్వం తద్ నిష్ఠ తాదృశ సంబంధ ... విషయతా భిన్నా ఏకైక విషయతా యా తత్ప్రత్య
క్షత్వం జ్ఞాన సంబంధేన సంసర్గ విషయతావచ్ఛేదకత్వ విశిష్ట ప్రతియోగి ... విశిష్టం తాదృశ సంసర్గ విషయతా కత్వం
యోపదర్శితా ఇతి జ్ఞానవత్త్వేనోపనీతభానమేవేతి కథమేతదపి అతదర్థా ఇవ ఏవం సతి యత్ర విశిష్ట జ్ఞాన ... జ్ఞాన సప్రకారక ... ఇత్యన్నగవ
సంబంధస్తావదనుభవసిద్ధః తద్విశేషణతా ... విశేషణ ... అనుమాన ... ప్రతి ... ప్రామాణ్య ... అనువాద
వస్తుతః ... పక్షతావచ్ఛేదకత్వ అనుమితౌ ... అనుభవ ... విశిష్టవిధేయ ... విశేష ఉపగం
తథా ... తదనంతరం ... అనుభవ సంయోగః ఏవం ... అనుభవ సంయోగ ... విషయతా విశేష ... విశేషత్వ
నోపపత్తేః అనుమితిత్వరూప జాతి ... తత్ర ... అనుమాన ... ప్రమాణం తత్త్వమితి ... లింగ ...
... విషయతా ... జ్ఞానానువ్యవసాయ తదవచ్ఛిన్న ... ప్రమాణం తత్త్వమితి వస్తుతస్తు అనుమితి ... అనువ్యవసా
యే విషయతా ... అపత్తి ... తత్ ... అనువ్యవసాయ ... అనుమిత్యాపత్తి ... ది ...
... విషయతా ... అనుమితిత్వ జాతౌ ... అపహాది ... అనువ్యవసాయ ... అపత్తిరితి చేద

[illegible]

[illegible]

౧

[illegible]

[illegible] విషయ [illegible] ప్రతిబంధక [illegible] స్మృతి [illegible] సంస్కార [illegible]
[illegible] సంస్కార [illegible] ప్రతిబంధక [illegible] సంస్కార [illegible]
[illegible] సంస్కార [illegible] సత్వం
[illegible] సంస్కార [illegible] ప్రతిబంధక [illegible] అనుమిత్య
[illegible] సంస్కారాః ప్రతిబంధక [illegible] ప్రతిబంధక [illegible]
[illegible] ప్రమాణానిరూపణం॥ ॥ఇతి శ్రీ [illegible] సిద్ధాంత [illegible]
[illegible] ఉపమానపరిచ్ఛేదస్సమాప్తః॥ ॥[illegible]॥ ॥శ్రీ సీతారామచంద్రాయ నమోనమః॥

इत्युपमानपरिच्छेदः